

פסקי דין ממו"ר הגאון רבי ברוך יצחק לוין זצ"ל

רב ור"מ "מקור חיים"

מייסד וראש בית הדין לממונות בירושלים

בנידון

מוסד של חסד שהזמין סחורה והמוכר לא עמד בכל ההזמנה

הנידון

מוסד גדול של בית זקנים - שהוא מוסד של חסד - הזמין מנבות, סדינים ושאר צרכי מיטה מפירמה העוסקת בכך. הפריטים היו אמורים להיות מודפסים בהדפסה מיוחדת עם הלוגו של בית הזקנים. המוסד שילם עבור ההזמנה 60% במזומן כשאת היתרה היה אמור לשלם עד השלמת מסירת ההזמנה. לפי החשבונות שילם המוסד עפ"י דרישת הפירמה עוד 20% לאחר שקבל 80% מההזמנה. לטענת המוסד הודיעה לו הפירמה שאין באפשרותה לספק את 20% האחרונים מההזמנה בגלל פחת שקרה בשעת ההדפסה, והיא מוותרת על יתרת החוב. לטענת הפירמה, בהזמנה רגילה ללא הדפסות מיוחדות יש לה אחריות לספק את כל כמות ההזמנה, אבל בהזמנה מיוחדת הכוללת הדפסה אינה יכולה לעמוד בדיוק של ההזמנה מכיון שתוך כדי הדפסה עלול חלק ממנה להתקלקל, וכן מקובל בכל בתי המלון הגדולים שהפירמה עומדת אתם בקשרי מסחר.

המוסד טוען שהזמין כמות שהוא זקוק לה מיידית, ולכן יצטרך להשלים את החסר ע"י קנייה באופן מיוחד וזה יעלה לו כמה אלפים, ומכיון שההזמנה היתה על כל מאת האחוזים, הרי מה ששילם היה דמי קדימה על כל ההזמנה, לפיכך הוא תובע מהפירמה שתשלם לו את ההפרש במחיר שיצטרך להוסיף עבור הסחורה החסרה.

השאלות

- א. הקדש שקנה מטלטלין בכסף, אם המוכר חזר בו האם יש עליו מי שפרע.
- ב. מוסד של צדקה וחסד האם דינו כהקדש.
- ג. קנה סחורה שבאה לעולם אלא שצריך עדיין להדפיס עליה, האם נחשבת כדשלב"ל.

המקורות להלכה

מדין תורה מעות קונות אלא שמדרבנן אין מטלטלין נקנין אלא ע"י משיכה או הגבהה או חזר. ופסק הרמ"א חו"מ סי' קלט סעי' ד הקדש ולדקה קונה במעות, ולכן אם נתן אחד דמים להקדש על המקח ונתייקר אין ההקדש יכול לחזור בו, עכ"ל. וכתב הש"ך ס"ק א': וה"ה איפכא דאם נתן הגבאי דמים לאחר לזורך הקדש אין הגבאי יכול לחזור, דהא בהדיוט קאי צמי שפרע. ולא תיקשי מהא דהזבז נז צ המקבל עליו לספק סלחות מארבע ועמדו משלש מספק מארבע, משלש ועמדו מארבע מספק מארבע שיד הקדש על העליונה, ופירש רש"י בהדיוט שקבל מעות מן הלשכה מן הגזבר לספק סלחות כל השנה למנחות של צבור ארבע סאין צמלע והוקרו ועמדו משלש סאין צמלע, אפילו לא ילא השער עדיין לארבע, פוסקין משום שיד הקדש על העליונה, עיי"ש. מ"מ מצואר שם דאם עמדו משלש מספק לו ארבעה סאין צמלע אם עמדו אח"כ מארבע ויכול לחזור בו משום דיד הקדש על העליונה. ובש"מ שם הביא צ"ס הרא"ש: משלש ועמדו מארבע מספק מארבע, וקשה מהא דאמרין בקדושין פ"ק פדאזו צמנה ולא הספיק למשכו עד שעמד צמאטיס מה שפדה פדוי ואינו נותן אלא מנה, ומפרש התם דצהא לא אמריי לא יהא כח הדיוט חמור מכח הקדש כיון דבהדיוט נמי צמי שפרע קאי, א"כ ה"ג הו"ל למיזל צתר נתינת המעות, וי"ל דלא דמי דהתם צנתינת המעות מתחלל ההקדש על המעות וקנה מיד ד"ת, אבל הכא אין הסלחות צעין שיתחללו המעות עליהן צשער נתינתן אלא מקבל עליו לספק משלש כל שעה שיצטרך הקדש, עכ"ל הרא"ש.

הרי לפי זה אם הגבאי נתן דמים לאחר לזורך מוסד של לדקה קונה ואין הגבאי יכול לחזור, דהא בהדיוט צמי שפרע קאי, זה דוקא צדצר צא לעולם אבל כגון לספק סלחות אז צאמת אינו קונה במעות ויכול לחזור בו ואומרים דיד ההקדש על העליונה, ורק יד הקדש על העליונה, אבל המוכר אינו יכול לחזור אפילו שזה דבר שלא צא לעולם, לפיכך אף אם עמדו צשלש לריך לתת לו צארבע כמו שפסק. ולפי הרמ"א לאו דוקא צהקדש אמריי דיד הקדש על העליונה אלא ה"ה צלדקה, אבל צאמת הרמ"א הלא סוצר דלא אמריי יד הקדש על העליונה, דאם אחד נתן דמים להקדש על המקח ונתייקר אין ההקדש יכול לחזור בו. ונראה דוקא צזה וכמו שאמרו שם צקדושין דאילו הדיוט לאו צמי שפרע קאי, והא דאמרו שם צצ"מ יד הקדש על העליונה דהתם צדצר צלא צא לעולם מיירי אז צאמת מן התורה אינו קונה במעות מ"מ המוכר אינו יכול לחזור בו דזה דין דיד הקדש על העליונה.

וצערוך השלחן כתב דאין כונת רבינו הרמ"א דהקדשות ולדקות שלנו יש להם דין הקדש, דצבר נתצאר צסי' לה דדינס כהדיוט, אלא דכונתו דכיון דמן התורה מעות קונות ותקנת חז"ל היתה לטובת המסחר, כיון שהקדש ולדקות אינס צעלי מסחר לא היתה עליהם התקנה, וכן עיקר לדינא מדלא השיגו מפרשי השו"ע עליו דלא כמי שיש חולק ע"ז. עכ"ל. וצביאור הגר"א כתב דאמירתו לגבזה כמסירתו להדיוט וצפ"ק דר"ה ו א צפ"ק ו צדקה. וצפ"ק דנדריס איצעי להו יש יד ללדקה כו' את"ל יש יד ללדקה ופסקו הראשונים כאת"ל. עיי"ש. ונראה מדבריו דאין זה מדין מעות קונות אלא מדין אמירתו לגבזה כמסירתו להדיוט, דכשקנה לזורך לדקה קנה צאמירה צעלמא. ונראה דזה דוקא צדצר צא לעולם אבל צדצר שלא

צא לעולם לא שייך אמירתו לגבוה. וכן צהא דמעוֹת קוֹנוֹת דבר תורה היינו דוקא צדצר שצא לעולם אצל צדצר שלא צא לעולם מה יקנו המעות.

צנידון דידן שהזמין מגבות, סדינים ושאר לרכי מטות, הגס שחסר מלאכות צידי אדם ומצואר צצ"מ עד א ללא כקרא דבר שלא צא לעולם, זה דוקא משום דמסור צידי אדם להשלים, אצל כאן דעלול שיהיה פחת צהדפסה, שוב חשיצ דבר שלא צא לעולם, וכיון שמה"ת לא קנה לא שייך בזה מי שפרע, כמצואר צצ"מ צ"מ מח צסס הר"י מיגאש, ותו מטעם אחר לא שייך בזה מי שפרע כיון דנתן רק עירצון ועירצון צמטלטלי קונה רק כנגד מעותיו, ופירושו דמדאורייתא אינו קונה אלא כנגד מעותיו, כמצואר שס דף מט, לכן אין מי שפרע אלא כנגד מעותיו, אצל יותר מכדי מעותיו יכול המוכר לחזור ואין לו מי שפרע. לכן צנידון דידן כיון דהמוסד לא שילס את כל הכסף, יכולה הפירמה לחזור בה ואין מי שפרע, אלא דלפי הגר"א שצדקה אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט, חייבת הפירמה לספק למוסד של חסד כל מה שצברה ואינה יכולה לחזור בה, אצל זה דוקא צדצר שצא לעולם דאש שייך צפידן זו צדקה אצל צדצר שלא צא לעולם אין על מה שתחול האמירה, לכן איני רואה בזה שום עילה לחייב את הפירמה לעמוד צהזמנה צכללה.